

PEDAGOGIK TEXNOLOGIYANING MOHIYATI

Islomova Sevara

Andijon qishloq xo'jaligi va agrotexnologiyalar instituti o'qituvchisi

***Annotasiya:** O'quv maqsadlarning noaniq va mujmal qo'yilishi, shu bilan bog'liq o'qitishdan kutilgan natijaning yo'qligi, an'anaviy ta'lim maktabining kamchiligi hisoblanadi. Hozirgi zamon bozor iqtisodiyoti sharoitida, oliy ta'lim muassasasi, o'qitishdan kutiladigan natija yo'qligidek, ortiqcha daxmazaga yo'l qo'ya olmaydi.*

***Kalit so'zlari:** An'anaviy, o'qitish san'ati, integral, didaktik, strategik resurs*

***Abstract:** The vague and complex setting of educational goals, the lack of the expected result from training in this regard is a disadvantage of the traditional pedagogical school. In a modern market economy, a higher education institution cannot afford to be lazy, as if there is no expected result from teaching.*

***Key words:** Traditional, art of teaching, integral, didactic, strategic resource.*

An'anaviy o'qitish maktabiga tayangan oliy ta'lim muassasasi, hozirgi zamon ishlab chiqarish va boshqa sohalarning aniq talablariga javob beradigan mutaxassislarni tayyorlashga qodir bo'lmaydi. Shuning uchun, o'quv jarayonini takomillashtirish, talabalar qiziqishini oshirish, o'qitish natijalarini yaxshilashning eng samarali yo'llarini izlash ishlari uzluksiz davom ettirilmoqda. O'qitish sifatini oshirish, obyektiv zaruriyatga aylanganligi tufayli, alohida o'qitish uslublaridan pedagogik texnologiyaga o'tish muammosining dolzarbligi ortib bormoqda. O'quv jarayonini birinchi marta ushbu tarzda talqinlash Ya.A.Komenskiyning pedagogikasida uchratish mumkin.

O'qitish amaliyotida, o'qitishning turli tuman yo'llari, usullari va shakllari keng qo'llaniladi. Ammo o'qitishda yagona samarali (integral) yondashuv sohasidagi izlanishlar jadallik bilan hamon davom ettirilmoqda. O'qitishni, o'ziga xos ishlab

chiqarish texnologik jarayonga aylantirishi mumkin bo'lgan didaktik yondashuvlar, didaktik vositalarni izlash davom etmoqda. 50-yillarda o'quv jarayoniga mashinalarni kirib kelishi va tarqalishi bilan, pedagogik texnologiyalarni rivojlanish bosqichi boshlandi. Bu paytda sanoat ishlab chiqarishida yangi ilmiy yo'nalish – sistemotexnika paydo bo'ldi va u «odam-mashina» majmualarini yaratish masalalarini yechib berdi. Ushbu ilmiy yo'nalishda «odam-mashina» tizimida odamning rolini aniqlash muhim ahamiyatga ega, hozirgi kunda ushbu muammo yechimining uch bosqichini ko'rsatish mumkin:

Birinchi bosqich - «mashina hamma narsaga qodir» tamoyilini qo'llab, mashinani odamga bog'liqsiz loyihalash.

Ikkinchi bosqich - vazifalarni odam va mashina o'rtasida taqsimlash tamoyili asosida, odam bilan mashinaning o'zaro ta'sir jarayonlarini o'z ichiga oluvchi mashinalarni loyihalash.

Uchinchi bosqich - odamni texnik tizimning tarkibi sifatida qarashdan voz kechish bilan belgilanadi, loyihalash asosiga odam faoliyati tamoyili qo'yiladi, ya'ni odam faoliyati tizimi loyihalana boshlandi. Faoliyat tizimi o'zining funksional birliklaridan iborat mazkur bosqich, industrial jamiyat o'rniga kelayotgan, informatsion yoki postindustrial deb ataluvchi yangi jamiyatning rivojlanayotgan elementlariga yo'naltirilgan. Yangi jamiyatning taraqqiyoti, bilimlarni to'plash va qayta ishlash jarayonlarida inqilobiy shartni qo'yadi, bunda markaziy rolni telekommunikatsiyalar tarmog'iga ulangan kompyuter bajaradi. Informatsiya (axborot) bosh tovar mahsulotga aylanadi, uni yaratish qobiliyati esa mamlakatning strategik resursiga aylanadi. Ishlab chiqarishda yangi yuqori texnologiyali tarmoqlar paydo bo'ladi, mavjudlarining esa shakli keskin o'zgaradi. Intellektual ishchilar doimiy o'zgarishlar, muammolar, vaziyatlarga moslashuvchan bo'ladilar. Ular o'z ishlarini qattiq nazoratsiz, o'z hohishlariga ko'ra, ijodiy, erkin bajarishga moyil bo'ladilar. Ular o'zlarida iste'dodli shaxsni ifoda etadilar. Qaerda intellektual ishchi faoliyati uchun sharoit yaratilgan bo'lsa aynan shu yerda ishlab chiqarish raqobatbardosh va daromadli bo'ladi. Bunda ishlab chiqarishning sifati va samaradiligiga ishchilarning muskul energiyasi, texnik malakasi orqali emas, balki

uning omilkorligi, ma'lumoti, harakatchan fikrlash qobiliyati va ishga ijodiy munosabati orqali erishiladi. Postindustrial jamiyat xodimini shakllantirish uchun, jamiyat ishlab chiqarishning yangi talablariga javob beradigan, yangi ta'lim texnologiyasi zarur bo'ladi, yangi turdagi xodim uchun yangi turdagi pedagog mos keladi. Sistema texnika majmuasi taraqqiyotining uch bosqichiga mos, ta'lim tizimida o'qituvchining uch turli maqomi, pedagogik faoliyatning uch turini alohida qayd etish mumkin.

Pedagogik faoliyatning birinchi turi, shu bilan xarakterlanadiki, o'qituvchi o'z ishining ustasi hisoblanadi, nodir bilimlar, ko'nikmalar tashuvchisi, shaxsiy tajribaga, pedagogik qobiliyatga ega bo'ladi (qadimgi davrdagi hunarmandga o'xshash). Uning «asboblari» - yo'llari, usullari individual bo'lib, pedagogik iste'dodining mevasidir, qo'llanmalar, ko'rgazmali va texnik vositalar unga meros qolgan yoki o'zi tomonidan ishlab chiqilgan.

Pedagogik faoliyatning ikkinchi turi, shu bilan xarakterlanadiki, unda o'qitish tajribasi umumlashtiriladi, tizimlashtiriladi va ilmiy fan ko'rinishini oladi. Bunga, kitob chop etishning paydo bo'lishi, pedagogik mehnatning bo'linishi va ixtisoslashuvi sabab bo'ldi. Bu yerda pedagogik jarayon, oqilona tashkil etilgan, o'qitish ma'lum qoidalar bo'yicha amalga oshiriladi. Ushbu sharoitlar bilimni ob'ektivlashtirish imkonini berdi. O'qituvchi sanoatlashgan (industrial) jamiyatning ishlab chiqarish xodimiga o'xshab, sanoatlashgan (industrial) turdagi xodimga aylanadi.

Pedagogik faoliyatning uchinchi turi shu bilan xarakterlanadiki, u pedagogik texnologiya asosida amalga oshiriladi, o'qituvchining holatini, zamonaviy kompyuterdan foydalanuvchi holati bilan taqqoslash mumkin. O'qitish texnologiyasi kasbiy yondashuv asosida aniqlanadi. Ular odatda, shaxsga yo'naltirilgan o'qitish texnologiyalari hisoblanadi.

«Pedagogik texnologiya» atamasi, ishlab chiqarish - texnologik sohasidan olingan, o'ziga xos ma'lum qoida va tamoyillarga ega bo'lgan, «texnologiya» tayanch iborasini o'z ichiga oladi. Ishlab chiqarish sohasida, mahsulotni tayyorlash uchun, ishlab chiqarishni tayyorlash talab etiladi, u turli xildagi ilmiy-tadqiqot

konstruktorlik, texnologik, tashkiliy-rejaviy tadbirlarni qamrab oladi. Oliy malakali mutaxassislarni tayyorlash jarayoni ham shunga o‘xshash tadbirlar majmuasini o‘z ichiga oladi. Oliy ta’lim sohasida kadrlar tayyorlash bosqichlari va ishlab chiqarishni tayyorlash bosqichlari juda o‘xshashdir. Ishlab chiqarishni tayyorlashning *birinchi bosqichida* ilmiy-tadqiqotlar natijasi bo‘yicha konstruktorlik tayyorgarligi amalga oshiriladi, ta’lim esa davlat ta’lim standartlari (ta’lim sohasi «konstruksiyasi»ni aniqlovchi) tayyorlanadi.

Ishlab chiqarishni tayyorlashning *ikkinchi bosqichida* konstruktorlik tayyorgarlik bajarilgandan so‘ng ishlab chiqarishning tayyorgarligi amalga oshiriladi, uning o‘zagini – detallarni tayyorlash, mashina uzellari va agregatlarini yig‘ish, texnologik jarayonlarni ishlab chiqish - tashkil etadi. Texnologik jarayonlar – texnologik xaritalar va ularning to‘plamlari ko‘rinishida rasmiylashtirildi. Texnologik jarayonning texnologik xarita ko‘rinishida aks ettirilishi, yuqori malakaga ega bo‘lmagan ishiga, yuqori sifatli mahsulot tayyorlash imkoniyatini beradi, chunki texnologik xarita mahsulot tayyorlashning barcha bosqichlari – materiallar, tayyorlash, jihozlar, texnologik operatsiyalar mazmuni va ketma-ketligi, ishlov berish sharoitlari, asboblar, vaqt me‘yorlari, sifat nazorati vositalari keltiriladi. Ishlab chiqarish - texnologik jarayon, - minimal material va insoniy manbalar xarajatlari, ishlab chiqarishning maksimal mehnat unumdorligi va rentabelligi bilan zaruriy sifatdagi mahsulot olinishiga imkoniyat yaratadi.

Pedagogik texnologiyaning afzalligi ham, ahamiyati ham shu bilan belgilanadi. Bu ommaviy o‘qitish sharoitida, talabalarni to‘la o‘zlashtirishini ta’minlovchi yagona to‘g‘ri yo‘ldir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1.Ibraimov, X., Azimova, Z., & Otaboeva, Z. (2023). Pedagogical peculiarities of studying group solidarity in the student community. *Science and innovation*, 2(B12), 108-113.

2.Azimova, Z., & Olimjonov, O. (2023). Pedagogik-psixologik adabiyotlarda “kommunikativ ko‘nikma” va “muloqot” atamalarining mazmuni. *Qo‘qon universiteti xabarnomasi*, 8, 114-116.

3. Otaboyeva, Z. Pedagogical peculiarities of studying group solidarity in the student community. Общество с ограниченной ответственностью" Агентство перспективных научных исследований" КОНФЕРЕНЦИЯ: 28 декабря 2023 года Организаторы: ООО Агентство перспективных научных исследований (АПНИ).

4. Otaboeva, Z. G. (2023). Organizing pedagogical experimental work for the development of a culture of cooperation in the student community of higher education institutions. *Экономика и социум*, (12 (115)-2), 285-288.

5. Otaboyeva, Z. O. (2020). O'smirlarda vatanparvarlik tarbiya jarayonida ulardagi ijtimoiy faollikni keltirib chiqaruvchi omil. *Экономика и социум*, (11 (78)), 301-304.

6. Otaboyeva, Z. G. (2020). Die besonderheit der präpositionen der deutschen sprache. In *Развитие науки и высоких технологий как основной источник экономического роста* (pp. 18-20).

7. Азимова, З. Э. (2022). Совершенствование системы воспитательной работы на основе интегральной диагностики (на примере высших образовательных учреждений). In *Образование, профессиональное развитие и сохранение здоровья учителя в XXI веке* (pp. 8-18).

8. Азимова, З. Э. (2019). Формирование готовности будущих учителей начальной школы к профессиональной деятельности на основе компетентностного подхода в условиях университетских комплексов. in *europaen research: innovation in science, education and technology* (pp. 54-55).

9. Азимова, З. Э. (2018). Олий ўқув муассасаси маънавий-маърифий ишларининг педагогик назария ва амалиётда тутган ўрни. *Современное образование (Узбекистан)*, (2), 26-35.